

Kiad: *Hungaria respirans*, in *Ludi scaenici linguae latinae protestantium in Hungaria e saeculo 17–18. Magyarországi latin nyelvű protestáns iskoladrámák a 17–18. századból*, kiad. ALSZEGHY Zsoltné, LÓRÁNT István, VARGA Imre, Bp., 2005.

Irod.: VÖRÖS Sándor, *Három nevezetes előadás az eperjesi evangélikus kollégiumban*, ProtSz, 1943; VARGA Imre, *A magyarországi protestáns iskolai színhátság forrásai és irodalma*, Bp., 1988; ÜÖ, *A magyarországi protestáns iskolai színhátság a kezdetektől 1800-ig*, Bp., 1995; ÜÖ, *Valóság és barokk mese*, in *Barokk színház – barokk dráma*, szerk. PINTÉR Márta Zsuzsanna, Debrecen, 1997.

Pintér Márta Zsuzsanna

Schwarz, Peter →Nigri, Petrus

Schwendi, Lazarus von, br. (Schwendl Lázár; Mittelbiberach, 1522–Kirchhofen, 1584. máj. 28.)

Ausztriai születésű császári zsoldosvezér Németalföldön, 1564-től II. Miksa császár (I. Miksa magyar király) hadainak fővezére, a Császári →Udvari Haditanács tagja, egyúttal felső-mo.-i (kassai) főkapitány, a török terjeszkedés korának kiemelkedő jelentőségű hadvezére. Az 1565-ös hadjáratban elragadja →János Zsigmondtól Tokajt, Szatmárt, Nagybányát, Erdődöt, veszélyezteti Váradot és ennek bevételére Erdélyt. Sikerei elvezetnek a szatmári ideiglenes megállapodáshoz, amelyben János Zsigmond Bihar m. kivételével lemond mo.-i területeiről, választott királyi címéről, továbbá fiú örökös hiányában ígéretet tesz Erdély átengedésére is. Ez kiváltja a török támadását, ehhez János Zsigmond is csatlakozik, felmondva a megállapodást, és Tokaj kivételével visszaveszi ~ hódításait. Az 1565-ös fegyverszünet ellenére 1566-ban I. Szulejmán mo.-i hadjáratra indul. ~ a Tiszántúlt védi, egyúttal figyeli a Gyulát ostromló török és a Tokajt támadó erdélyi hadak műveleteit. Ezzel érvényesíti a török háború esélyeiről szóló tervezetének alapelvét, amely szerint nyílt ütközetek vállalása helyett hátrálással, továbbá utánpótlással, élelemmel, fizetéssel jól ellátott, erős várak védelmé-

vel kell felmorzsolni a támadó erőt. Ehhez még szükségesnek véli a királyi és császári hadakon túl a janicsárokkal szemben spanyol →gyalogság, a szpáhik ellen máltai lovasság bevetését is. Az 1568-ban a törökkel kötött drinápolyi békére és az 1570-ben János Zsigmond és I. Miksa közti speyeri megegyezésre tekintettel az ugyancsak 1570-es német-római birodalmi gyűlésben a hadügy átszervezésének nagyszabású tervét (*Diskurs und Bedenken über den Zustand des Heiligen Reiches*) terjeszti elő. Ebben a császári hatalommal szemben erősen korlátozza a területi uralkodók haditörvénykezését, tilalmazza számukra a külső hatalmakkal való külön szövetségi szerződés kötését, a külföldi zsoldosok befogadását császári engedélyhez köti, indítványozza, hogy a császár legyen a hadak legfőbb vezére, de a birodalmi kerületekből kiállított hadak élére is álljon egy-egy területi uralkodó legfőbb helyettesként. 1571-ben hasonló nagyszabású tervet készít a Magyar Királyság védelmére. A törökkel közös határ kiépítésére és védelmezésére megismétli 1566-os elképzelését, amelynek lényege a véghegyek megerősítése. Ehhez a helyi lakosságot nem tartja elégségesnek, hanem császári felségterületeket is szándékozna bevonní, mégpedig Ausztriát Győr, Komárom, Tata és Veszprém, a cseh korona tartományait a felső- és alsó-mo.-i várak, a belső-ausztriai tartományokat a horvátó.-i és dalmáciai erősségek, végül a →német lovagrendet Kanizsa védelmére. Ehhez hozzáteszi még a Tiszántúlnak német fejedelemségekből elhozandó paraszttal és iparosokkal való betelepítését is. Az egyes véghegyek közti védekezést a készenlétben tartott magyar jobbagykatonákra és a →nemesi felkelésre kívánta bízni. Mivel pedig nézete szerint európai összefogásra nem lehet számítani, a török elleni stratégiai védekezés legmegfelelőbb formájának a hosszú béke adófizetéssel való biztosítását, a török támadásra ürügyet szolgáltató katonai intézkedések mellőzését javasolja. Álláspontját nemcsak II. Miksa császár fogadja el, hanem 1576-ban trónra lépett utóda,

Lazarus von Schwendi. OSZK

II. Rudolf (1572-től megkoronázott I. Rudolf ifjabb magyar király) is magáévá teszi, ezzel ez a törökkel kapcsolatos Habsburg-politika tartós sarkköve lesz. Maga ~ ezt követően haláláig a német-római birodalmi hadmérnöki bizottság elnökeként tevékenykedik.

Irod.: Wilhelm Edler von JANKO, *Lazarus Freyherr von Schwendi, oberster Feldhauptmann und Rat Kaiser Maximilians II.*, Wien, 1871; KELENIK József, *Lazarus von Schwendi emlékiratai a török elleni védelmi rendszer magyarországi kiépítéséről* (1576), Sz., 2005.

Zachar József

Scolari, Andrea (Tizzano, ?–Nagyvárad, 1426. jan. 18.)

Zágrábi (1408–09), majd váradi (1409–

26) püspök. →Ozorai Pipo rokona, az ő révén került Mo.-ra. Műpártoló tevékenysége Firenzére és Váradra egyaránt kiterjedt. Váradon és egyházmegyéjében olasz mesterek közreműködésével építkezett. A székesegyház könyveinek őrzésére és kezelésére külön javadalommal ellátott klerikust alkalmazott Nagymihályi Miklós fia Antal személyében. 1414–18-ban részt vett a konstanzi zsinaton. 1426-ban Váradon kelt a végrendelete, melynek egyik tanúja az a Pietro Lamberteschi volt, aki 1422-ben Poggio Bracciolini mo.-i meghívását közvetítette. A végrendelező Firenzére nagyobb összeget hagyott, melyből Brunelleschi tervei alapján elkezdték a Sta Maria degli Angeli oratóriumának építését, de nem